

Petruska Ferenc

A katonák szerepe a pandémia visszaszorításában

Bevezetés

Jelenleg Magyarországon a katonák jelenléte és tevékenysége a COVID-19 betegséget okozó SARS-CoV-2 koronavírus terjedésnek lassításában, a fertőzés egészségügyi és gazdasági következményeinek felszámolásában számos kérdést felvető téma a hazai közbeszédben. A nemzetközi környezetben a fegyveres erőket általában három fő módon használják fel járványügyi közreműködésre: kiegészítő orvosi kapacitás biztosítására, személy- és teherszállításra, valamint rendészeti feladatokra. A társadalmi érzékenység és az alkotmányos aggályok viszonylatában az első két szerep indokoltságában általában konszenzus van, viszont az utóbbi vonatkozásában már kevésbé.¹

Ez a fajta viszonyulás a haderő támogató, illetve belbiztonsági feladatokban közreműködő szerepében általában nemzeti sajátosság, ami szoros összefüggésben van az adott állam 20. századi történelmével és abban a haderő szerepével, illetve ennél általánosabban azzal, hogy az adott államban a fegyveres védelemről milyen közmegítélés alakult ki. Azokban az államokban, ahol a fegyveres védelmet, sőt még tágabban a biztonság szavatolását nemkomplex biztonsághoz igazodó átfogó megközelítéssel kezelik², jellemző az egyes

¹ „Europe’s Armed Forces and the Fight against COVID-19”. (letöltve: 2020. április 11.).

² A téma kapcsán lásd: KESZELY László: *A védelmi igazgatás szerepe a nemzeti szintű átfogó megközelítés megvalósításában*, Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, doktori értekezés, 2017; FARKAS Ádám: *Az állam*

fegyveres testületek feladatainak éles elhatárolása. Amikor pedig a szükség ennek az elhatárolásnak a megbontását kívánja, az szükségképpen komoly társadalmi, politikai visszhangot vált ki.

Tanulmányom legfontosabb célja az előzőekben jelzettekre figyelemmel, hogy hat, a transzatlanti térségben mértékadónak tekinthető állam gyakorlatát tekintse át a haderő járványkezelésben való felhasználása kapcsán. Ez ugyanis segíthet megnyugtató választ adni a következő kérdésre: indokolt-e és ha igen milyen területeken, illetve szerepekben a Magyar Honvédség közreműködése a pandémia visszaszorításában? Ennek legmeggyőzőbb eszközének azt tartom, ha részletesen elemzem a leginkább fertőzött, illetve a transzatlanti térség demokratikus hagyományai tekintetében meghatározó országok haderejének jelenlegi járványügyi közreműködését egyrészt a hatályos szabályozási keretek áttekintésével, másrészt a ténylegesen folyó közreműködés területeire való kitekintéssel.

1. Amerikai Egyesült Államok

Elsőnek az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erejének közreműködését vizsgálom, mert ez az ország a koronavírus-járvány jelenlegi epicentruma, miután a regisztrált fertőzöttek száma jóval meghaladja a Kínában nyilvántartásba vett személyekét és felülmúlta a vonatkozó olaszországi adatokat

fegyveres védelmének alapvonalai, Budapest, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, 2019; FARKAS Ádám: *A totalitás kora?*, Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018; FARKAS Ádám: Adalékok az állam fegyveres védelmének rendszertani megközelítéséhez, In: *Honvédségi Szemle*, 2017/1. szám, 44-58. o.

is,³ illetve 2020. április 25-ére a vírus több mint 51 000 amerikait ölt meg.⁴

A szabályozási háttérrel vizsgálva az Amerikai Egyesült Államok számos alkalommal módosított alkotmánya egy természetjogi indíttatású, páratlanul időtálló alapokmány, amelynek egalitárius alap gondolatai a mai napig hatályosak. A különleges jogrendi szabályozás nem különböző különleges jogrendi tényállások külön-külön történő anyagi és eljárásjogi szabályozása, majd bevezetése által valósul meg, mint a kontinentális jellegű szabályozásban, hanem az egyes alapvető jogok felfüggeszhetőségének, illetve a milícia aktiválásának szabályozásával. Az alapjogi megközelítésű szabályozásban az Egyesült Államok Kongresszusa gyakorolja - többek között - a hadüzenet, a haderőszervezés, hajóhad felállításnak, a szárazföldi és tengeri haderőnek irányításának jogát,⁵ amellyel az elnök hadügyi (felség)jogait kívánja korlátozni. Az elnök az ország szárazföldi haderejének, haditengerészetének és miliciájának főparancsnoka is, amikor a milícia személyi állományát ténylegesen aktiválják,⁶ és felettük irányítási és vezénylési jogot gyakorol. Veszélyhelyzet jellegű pandémiás fenyegetések esetén a beavatkozáshoz a Kongresszus és az elnök egyhangú döntése szükséges. Ilyen kiélezett, rendkívüli, gyors beavatkozást megkívánó esetekben azonban az elnök

³ „Koronavírus: az Egyesült Államok vezeti a járványstatisztikát”, euronews, (Letöltve: 2020. április 20. <https://hu.euronews.com/2020/03/27/koronavirus-az-egyesult-allamok-vezeti-a-jarvanystatisztikat>.)

⁴ Deutsche Welle (www.dw.com), „Coronavirus Latest: Germany Ready to Help Revitalize Europe DW 25.04.2020”, DW.COM, (Letöltve: 2020. április 25. <https://www.dw.com/en/coronavirus-latest-germany-ready-to-help-revitalize-europe/a-53238706>.)

⁵ *The Constitution of the United States*, Article I., Section 8., 11-13., 15-16.

⁶ Uo. Article 2., Section 2.

önállóan is dönthet a fegyveres erők rendészeti típusú felhasználásáról, de azt a Kongresszussal való előzetes – sürgős esetben pedig utólagos – konzultációnak kell megelőznie, illetve követnie. Ha a haderőt kivételesen azonnal be kell vetni, azt követően az elnöknek jelentést kell tennie a Kongresszusnak.⁷ Ezek a kérdések az úgynevezett „War Powers” körébe tartoznak, ami messze nem tekinthető vitáktól mentes területnek az Egyesült Államok legújabb kori történetében sem, mindazonáltal ez eddig rendszerszintű alkotmányos válsághoz nem vezetett az e körben felmerült viták, vagyis a rendszer a gyakorlatban is bizonyította már működőképességét.⁸

A jelenlegi pandémiás időszakban az amerikai fegyveres erők több ezer katonarovosa és egészségügyi szakembere szolgál, hogy segítsenek a járvány elleni küzdelemben. Az Amerikai Egyesült Államok hadereje négy haderőnemből, azaz a szárazföldi erőkből (US. Army), a légierőből (US. Airforce), a haditengerészetből (US. Navy), a tengerészgyalogságból (US. Marine Corps) áll. Ugyanakkor nem tartozik a szövetségi haderőbe a Nemzeti Gárda (US. National Guard) és a Légi Nemzeti Gárda (US. Air National Guard). Az egyes haderőnemek jelenlegi feladataiban nincs lényeges különbség, hanem mindegyik képességei szerint működik közre a pandémia felszámolásában. A 1878-ban hatályba lépett Posse Comitatus Act jelenleg is korlátozza a szövetségi haderő felhasználását az USA területén. E törvény

⁷ *War Powers Resolution. Joint Resolution. Concerning the War Powers of Congress and the President.*

⁸ A téma kapcsán lásd: FARKAS Ádám: A hadüzenet joga, In: SZENTE Zoltán (szerk.): *Applicatio est vita reguale. Nemzetközi jogesetek a parlamenti jog köréből*, Győr, Universitas-Győr Nonprofit Kft., 2013, 76-80. o.

még az amerikai polgárháború visszas tapasztalataiból született, de az elmúlt közel másfél évszázad alatt a haderő belföldi felhasználásának abszolút tilalma lényegesen enyhült. Így például 2005 augusztusát követően a Katrina hurrikán által okozott természeti katasztrófa felszámolása, kimenekítés és rendfenntartás érdekében már teljes alakulatok felhasználására került sor, mert a nemkatonai hatóságok nem rendelkeztek megfelelő eszközökkel New Orleans bizonyos területeinek megközelítéséhez. Általánosságban elmondható, hogy a legkritikusabb helyszínekre katonai orvosok, ápolók és egészségügyi szakemberek érkeznek, hogy segítsék a polgári orvosokat és egészségügyi intézményeket. A hadsereg nagyjából ötvenezer katonát biztosít le a pandémia ellen, amelyből harmincezer a Nemzeti Gárda állományába tartozik. A Nemzeti Gárda nem kormányzati szervezetekkel karöltve rendelkezésre bocsátja orvosait és ápolóit, illetve olyan szakembereket, akik képesek egészségügyi eszközöket installálni vagy mentéseket végrehajtani. Ezen kívül rövid életmentő felkészítéseket tart civilek számára. A Nemzeti Gárda ellenőrző pontokat állított fel és több tízezer COVID-19 tesztet végez államonként.⁹

Az amerikai fegyveres erőknek jelenleg komoly kihívást jelent saját harcértékének fenntartása, mert a személyi állományából is sokan fertőzöttek meg. A katonák szükségszerű összeartsága miatt a fertőzés aránya a polgáriaknál magasabb, emiatt szigorú és gyakori tesztelést végeznek. Viszont a személyi állomány jóval fiatalabb, mint az átlagos civil populáció, így a vírusos fertőzések tünetei nem

⁹ „Florida National Guard, University Partner to Combat COVID-19”, U.S. Department of Defense (Letöltve: 2020. április 20. <https://www.defense.gov/Explore/Features/Story/Article/2164333/florida-national-guard-university-partner-to-combat-covid-19/>).

olyan súlyosak. 2020. április 2-án 3438 fertőzött katonát regisztráltak, amelyből 819-et a szárazföldi haderőnemben, 330-at a légióban, 250 tengerészgyalogosok közül, 1 240-et a haditengerészetben és 672-et a Nemzeti Gárdában, valamint a 127-et a Védelmi Minisztérium tagjai közül regisztrálták.¹⁰ A Védelmi Minisztérium 2020. április 9-ei statisztikái szerint az aktív szolgálatban részt vevő 1889 koronavírus-eset közül csak 64-re volt szükség kórházi ápolásra.¹¹ A Parti Őrség (US. Coast Guard) jelenleg a belbiztonsági minisztériumnak alárendelt, egyenruházott, katona jogállású állománnyal bíró rendfenntartó testület - háborúban a szövetségi haderő ötödik haderőneme - amely jelenleg nem végez közvetlen feladatot a pandémiás járvány enyhítésében, hanem a tengeri határőrizet szigorításával korlátozza az illegális bevándorlást.

2. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság alkotmányát több írott szabályzó alkotja, valamint rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítanak a történeti alkotmánynak, szokásjognak és különböző jogelveknek. A korszerű hatályos szabályozás megköveteli, hogy a történeti alkotmány mellett az angol parlament jogalkotó döntései adják meg a jogrendszer legfontosabb kereteit. A jelenleg hatályos brit jogi rendszerben a kontinentális értelemben vett különleges jogrend nem

¹⁰ KIME, Patricia: „Coast Guard’s COVID-19 Cases Have Nearly Tripled in Last 2 Weeks”, In: Military.com, (Letöltve: 2020. április 20. <https://www.military.com/daily-news/2020/04/20/coast-guards-covid-19-cases-have-nearly-tripled-last-2-weeks.html>).

¹¹ „Despite COVID-19, U.S. Military Remains Ready to Fight”, U.S. Department of Defense (Letöltve: 2020. április 20. <https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/2143506/despite-covid-19-us-military-remains-ready-to-fight/>).

értelmezhető. Az Egyesült Királyságban a 2014. november 18-án lépett hatályba a civil ügyekről szóló 2004. évi XXXVI. törvény,¹² amely alapján a brit haderő felhasználható szükséghelyzetben a közrend és közbiztonság, valamint a lakosság élet- és vagyonbiztonsága érdekében. Ez a szükséghelyzet¹³ fogalom viszont lényegesen a tágabb a magyartól, így alatta háború, terrorcselekmény vagy minden olyan esemény vagy helyzet értendő, amelyek jelentősen és közvetlen veszélyeztetik az Egyesült Királyságban az élet- és vagyonbiztonságot. Az élet- és vagyonbiztonság fogalmát ugyancsak részletezi a törvény, amelybe így beletartozik az életveszély, testi sértés, betegség, hajléktalanság, vagyonvesztés, valamint fennakadás az élelmiszer-, egészségügyi, üzemanyag-, pénz-, energia- és ivóvízellátásban, kommunikációs rendszerekben és közlekedésben. A hadsereg felhasználására hatáskörrel a brit védelmi miniszter dönt: a Védelmi Minisztérium civil és katonai szakértőiből álló Védelmi Tanács javaslatára, a Kormány felhatalmazása (szükséghelyzet kihirdetése) alapján a védelmi miniszter dönt, amennyiben nyilvánvaló, hogy a nem katonai szervezetek nem alkalmasak a szükséghelyzet felszámolására. Halaszthatatlan esetben e felhatalmazás hiányában a Kormány közvetlen és azonnal is felhasználhatja a hadsereget, amelynek tényéről a közmédián keresztül tájékoztatja a polgárokat.¹⁴

2020 márciusában a védelmi tárca felállította a COVID Támogatási Erőt (COVID Support Force). Az alakulat tíz regionális parancsoksággal rendelkezik. Feladata a civil közszolgáltatások megerősítése, különösen a

¹² *Civil Contingencies Act 2004.*

¹³ Uo. 1. § (1)–(3) bek.

¹⁴ Uo. 22. § (3) bekezdés 1) pont.

közegészségügyet (pl. hadikórházak felépítése) és a logisztikát illetően. Jelenleg közel 20 000 aktív és tartalékos katonát vezényeltek pandémiás készütségbe, a COVID Támogatási Erőbe. Ezek legtöbbször orvos, ápoló, számítástechnikus, logisztikus vagy számviteli szakember. A rendészet elsősorban rendőrségi feladat, de a COVID Támogatási Erő készen áll a rendészeti feladatokban való közreműködésre, bár közvetlen rendészeti igénybevételére még nem került sor. Logisztikai támogatást viszont jelenleg is nyújt az Egyesült Királyság rendőrségének. A katonai logisztikai támogatási szakértők egy csoportja ugyanis együttműködik az Egyesült Királyság rendőrségével a logisztikai ellátási láncban. Ez a rendőrség által irányított kezdeményezés biztosítja, hogy az ellátás továbbra is megfeleljen a rendőri erők igényeinek az Egyesült Királyságban. A központi ellátási láncot, amelyet az Egyesült Királyság rendőrsége vezet, a 4. Királyi Logisztikai Hadtest támogatja és biztosítja, hogy a rendőrök a lehető legjobb védőeszközöket kapják a COVID-19 világjárvány idején fertőzési kockázatok csökkentése érdekében. Az Egyesült Királyság fegyveres erői támogatták a kormány erőfeszítéseit a vírusesztek végzése által, többek között a regionális vizsgálati központokban nyújtott segítség és a tesztek beszállítása révén. Végül katona informatikus szakemberek jelenleg is küzdenek az internet veszélyes dezinformációival, az adathalászokkal, internetes csalókkal szemben.¹⁵

3. Franciaország

¹⁵ „COVID Support Force: The MOD’s Contribution to the Coronavirus Response”, GOV.UK, (Letöltve: 2020. április 20. <https://www.gov.uk/guidance/covid-support-force-the-mods-contribution-to-the-coronavirus-response>).

A francia védelmi igazgatás két fő szabályozási pilléren nyugszik. Egyik az 1958. október 4-én hatályba léptetett alkotmány (La Constitution),¹⁶ amely szerint a Francia Köztársaság függetlenségének, alapintézményeinek, területi integritásának és nemzetközi kötelezettsége teljesítésének veszélye esetén a köztársasági elnök – a miniszterelnökkel, a Nemzetgyűlés, valamint az Alkotmányozó Bizottság elnökével való konzultációt követően – köteles megtenni ezek biztosításához elengedhetetlen lépéseket.¹⁷ Miután a Miniszterelnökség kihirdette a különleges jogrendet, a parlament haladéktalanul ülést tart. Ha ez állapot harminc napon túl fennáll, akkor a francia parlament és a szenátus elnökéből, valamint a Nemzetgyűlés hatvan képviselőjéből illetve szenátorból álló Alkotmányos Tanács megvizsgálja, hogy fennállnak-e a különleges jogrend fenntartásának feltételei. A különleges jogrendi időszak alapesetben, azaz meghosszabbítás nélkül legfeljebb kilencven napig tarthat.¹⁸ A francia védelmi igazgatás szabályozásának második pillére a francia honvédelmi törvény (Code de la Défense),¹⁹ amely két kivétellel kizárja a francia haderő (Armée de terre) bevetését Franciaország területén. Franciaországban – hazánkhoz hasonlóan – a közjog nem csak különleges jogrendet, hanem ún. normál jogrendi válsághelyzetet is ismer. Ez utóbbi

¹⁶ France's Constitution of 1958 with Amendments through 2008 (Letöltve: 2020. április 20.

https://www.constituteproject.org/constitution/France_2008.pdf?lang=en).

¹⁷ A francia különleges jogrendi szabályozásról általában lásd: SPITZER Jenő: A különleges jogrend szabályozása az egyes alkotmányokban IV. – Különleges jogrendi szabályozás a francia jogrendszerben, In: *Vélemények a Katonai Jogi Világából*, 2019/4. szám.

¹⁸ Francia alkotmány 16. cikkelye.

¹⁹ Code de la défense (Letöltve: 2020. április 20. <http://codes.droit.org/CodV3/defense.pdf>).

időszak alatt az illetékes hatóságok (polgármesterek, rendőrfőnökök, stb.) részéről a hadsereg – korlátozott mértékű – felkérése értendő közreműködésre a közrend és a közbiztonság fenntartása érdekében. A francia haderő normál jogrendi válsághelyzetben történő belföldi felhasználása mindenképpen törvényi felhatalmazással és a vonatkozó kormánydöntésnek megfelelően történhet. Miniszteri jóváhagyást követően a francia vezérkari főnök (Chef d'état-major des armées – CEMA) határozza meg a katonai közreműködésben részt vevő erőket. Normál jogrendi válsághelyzetben nem növekszik lényegesen a haderő hatásköre. Ezzel ellentétben a hadsereg személyi állományba tartozó, de mégis a belügyminiszter irányítása alatt álló csendőrség (Gendarmerie nationale) alárendeltetésű rendészeti feladatai hangsúlyosabbá válnak, ameddig a hadseregnek korlátozott közreműködési szerepe van.

2020 márciusában Macron elnök „egészségháborút” hirdetett a koronavírus ellen, amelyben a francia haderő is szerepet kapott. Az elnök ideiglenesen lezáratta az országhatárokat, és a lakosság csak élelmiszervásárlás és munkába járás céljából hagyhatja el a lakhelyét. A francia katonák a kijárási korlátozások megvalósulását ellenőrzik, azaz rendészeti feladatokat visznek, de végeztek betegszállítást is, amikor fertőzés gyanús betegeket katonai kórházakba szállítottak, hogy ezáltal a polgári kórházak túlterheltségét enyhítsék. A francia haderő emellett a konfliktuszónákból (Afganisztán, Koszovó, stb.) is visszavezényelte és hazaszállította katonáit.²⁰

²⁰ „Army Steps in to Help Badly Hit Eastern France Cope with Coronavirus”, France 24, 2020. március 18., <https://www.france24.com/en/20200318-army-steps-in-to-help-badly-hit-eastern-france-cope-with-coronavirus>; MERRIFIELD, Ryan: „France on

4. Németország

A különleges jogrend szabályait a Német Szövetségi Alaptörvény (Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland) ²¹ külön cikkben, a Védelmi helyzet (Verteidigungsfall) cím alatt tartalmazza. A részletszabályokat a német szolgálati törvény²² tartalmazza. A német szabályozás sajátossága, hogy nem a fenyegetés irányát, hanem mértékét tartja szem előtt. Így a német alaptörvény két különleges jogrendi tényállást különböztet meg: a kiélezett helyzetet (Spannungsfall) és a védelmi helyzetet (Verteidigungsfall). Az említett kiélezett helyzetben tényleges kár vagy sérülés nem következett még be, de annak jelentős és közvetlen veszélye fennáll. A hadseregnek, a Szövetségi Védelmi Erőnek (Bundeswehr) kiélezett helyzetben objektumvédelmi, rendészeti közreműködő, illetve élet- és vagyónbiztonságot erősítő feladatai, valamint védelmi igazítást koordináló kötelezettsége van. ²³ A védelmi helyzet kihirdetésére a Német Szövetségi Parlamentnek (Bundestag) a jelenlevő képviselők kétharmados döntésével van joga, amely kihirdetése előtt kéri a Német Szövetségi Tanács (Bundesrat) hozzájárulását is. ²⁴ Parlamenti döntés hiányában az ún. Egyesített Bizottság kétharmados döntése szükséges a védelmi

coronavirus army lockdown with people filling out forms just to go out”, In: Mirror, , <https://www.mirror.co.uk/news/world-news/france-coronavirus-army-lockdown-people-21704704>. (letöltve: 2020. április 2.).

²¹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (Letöltve: 2020. április 2. <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/GG.pdf>).

²² Gesetz über die Rechtsstellung der Soldaten (Soldatengesetz - SG) (Letöltve: 2020. április 21. <https://www.gesetze-im-internet.de/sg/BJNR001140956.html>).

²³ Németország Alaptörvénye 87a. cikk (3) bekezdés.

²⁴ Uo. 115a. cikk (1) bekezdés.

helyzet kihirdetéséhez. A különleges jogrendi időszak alatt hozott rendkívüli intézkedések a különleges jogrend megszűnését követően hat hónap múlva ipso jure vesztek hatályukat.²⁵ Védelmi helyzetté kihirdetésével a Bundeswehr a szövetségi kancellár irányítása alá kerül. A jelenlegi sikeres német pandémia-kezelés egyik pillére, hogy a Szövetségi Védelmi Erőt saját erői megóvása és a civilek védelme érdekében már március elején mozgósították. Saját erők védelmének jegyében katonáikat hazahozták a konfliktuszónákból, és széleskörű otthoni munkavégzést vezettek be, illetve a laktanyákban a kiképzést és szolgálatteljesítést pedig megfelelő védelmi intézkedések mellett (pl. szükséges személyes távolság tartása, rotáló kiképzési rendszer) végzik. A kiképzést a Robert Koch Intézet iránymutatásainak megfelelően alakították át, amely Németországban már 1891 óta fertőző és nem fertőző betegségek kutatását végzi. Ezeknek köszönhetően március 26-ig csupán 160 katona betegedett meg és csak ketten igényeltek kórházi ellátást. A civilek védelme érdekében katonai repülőgépekkel hazahozták Wuhan kínai tartományból 125 ottmaradt német polgári személyt. Hatezer önkéntes tartalékos jelentkezett a pandémia elleni küzdelemre, és közülük 240-en orvosok, ápolók és gyógyszerészek. Jelenleg húszezer egészségügyi katona öt katonai kórházban teljesít szolgálatot és folyamatosan a kórházi ágyak bővítése zajlik. A hadsereg a betegek kezelése mellett jelentős szerepet vállal szállítási feladatokban és rendészeti közreműködésben is. Behívót kaptak a tartalékos német egészségügyi katonák is. Szövetségi Védelmi Erő megkezdte az élelmiszerek, tábori

²⁵ Uo. 115k. cikk (2) bekezdés.

ágyak és a mobil egészségügyi létesítmények lebiztosítását, és laktanyáiban tárolja az orvosi eszközöket.²⁶

5. Olaszország

A koronavírus járvány 2020. január 31-én érkezett meg Olaszországba, amikor két kínai turista tesztje Rómában pozitívnak bizonyult. Egy héttel később a kínai Wuhan városából hazaérkezett olasz férfi kórházba került. Később számos pozitív eredménnyel végződött vizsgálatra került sor (16 pozitív vírusteszt történt például Lombardiában, még február 21-én). Az első olasz állampolgár halála február 22-én következett be és március elejére a koronavírus Olaszország minden régiójában elterjedt. Január 31-én az olasz kormány felfüggesztette a Kínába irányuló és onnan érkező összes repülőjáratot, és vészhelyzetet hirdetett ki. Giuseppe Conte miniszterelnök 2020. március 8-án kiterjesztette a karantént Lombardia egészére és 14 másik északi tartományra is, másnap pedig Olaszország egészére, több mint 60 millió embert helyezve karanténba. A miniszterelnök közel valamennyi üzletet bezáratott, a szupermarketek és a gyógyszertárak kivételével. 2020. március 21-én az olasz kormány bezáratotta az összes nem alapvető emberi szükségletre termelő vállalkozást és korlátozta az emberek szabad mozgását. Ezen intézkedések ellenére 2020. április 25-én Olaszországban 105 847 bizonyítottan koronavírus fertőzött él, amellyel a világ egyik legnépesebb aktív koronavírus-központjának minősül. Március 19-én Olaszország lett a

²⁶ Deutsche Welle (www.dw.com), „How the German Military Is Fighting Coronavirus DW 26.03.2020”, DW.COM, (Letöltve: 2020. április 11. <https://www.dw.com/en/how-the-german-military-is-fighting-coronavirus/a-52931817>).

világon a legtöbb megerősített koronavírus haláleset országa, amelyet csak április 11-én múlt felül az Amerikai Egyesült Államok.²⁷ A fertőzés elképesztő mértéke miatt az olasz hadsereg nélkülözhetetlenné vált.

Az olasz alkotmány²⁸ 18., 52., 78., 98. és 103. cikkei, valamint a hadsereg rendjéről szóló 2010. évi LXVI. törvény²⁹ lehetőséget adnak a haderő belföldi felhasználására. Ez alapján a kormány a március 24-én a katonasághoz fordult a polgári egészségügyi ellátás kiegészítése, valamint szállítási és logisztikai támogatásért, de különösen a kijárási tilalom és a határzár érvényesítése érdekében. Először az említett Lombardiában kezdte meg 114 katona a járőrözést, majd katonai egészségügyi személyzetet telepítettek polgári kórházakba, és két katonai kórházat állítottak fel, mert ebben a régióban volt a legtöbb eset. A fegyveres erők két római és milánói kórháza szintén beszüntette a nem sürgősségi ellátást, lehetővé téve a koronavírusos betegek kezelését. További 6800 ágyat biztosítottak a katonai kórházakban a polgári egészségügyi ellátás tehermentesítésre. A válság első két hónapjában a logisztikai támogatást nyújtanak az olasz katonák, amely magában foglalja az olasz légierő C-130J

²⁷ Ministero della Salute, „FAQ - Covid-19, Questions and Answers”, elérés 2020. április 25., <http://www.salute.gov.it/portale/nuovocoronavirus/dettaglioFaqNuovoCoronavirus.jsp?lingua=english&id=230#1>; „ArcGIS Dashboards”, (Letöltve: 2020. április 25. <http://opendatadpc.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/b0c68bce2cce478caac82fe38d4138b1>).

²⁸ Constitution of the Italian Republic (Letöltve: 2020. április 11. https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf).

²⁹ Codice dell'ordinamento militare (Letöltve: 2020. április 10. https://www.difesa.it/Content/Documents/DLGS_15_marzo_2010_n_66.pdf).

Hercules és KC-767-ek felhasználását személyi védőeszközök szállítására, míg az NH90 és AW101 hadsereg helikoptereket légi mentőkként szolgálnak. Március végén már több mint 4800 katonát vezényeltek a COVID-19 járvány következményinek enyhítésére. Az olasz védelmi ipari létesítmények arra alkalmas egységeit pedig átállították fertőtlenítőszer gyártására, hogy ezzel a civil gyártói kapacitásokat kiegészítsék.³⁰

6. Spanyolország

Spanyolország alkotmányos szabályozásában kapott helyet a különleges jogrend intézménye és az alkotmány³¹ tartalmazza az ekkor bevezethető rendkívüli intézkedéseket is. A spanyol haderő belbiztonsági felhasználásának részletszabályait a nemzetvédelemről szóló 2005. évi V. törvény³² tartalmazza. Ezek értelmében a spanyol közjogban létezik rendkívüli állapot (el estado de excepción) és riadókészültség (el estado de alarma).³³ A riadókészültség a magyar veszélyhelyzet különleges jogrendi tényálláshoz hasonlít, mivel természeti katasztrófa és ipari szerencsétlenség, egészségügyi csapás, vagy alapvető közszolgáltatások hiánya esetében vezethető

³⁰ „Europe’s Armed Forces and the Fight against COVID-19”, IISS, elérés 2020. április 25. (Letöltve: 2020. április 20. <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2020/04/europe-armed-forces-covid-19>).

³¹ Spanyol Alkotmány 116. cikk. „An organic act shall make provision for the states of alarm, emergency and siege (martial law) and the powers and restrictions attached to each of them.” (Letöltve: 2020. április 21. https://www.constituteproject.org/constitution/Spain_2011.pdf?lang=en).

³² Ley Orgánica 5/2005, de 17 de noviembre, de la Defensa Nacional. (Letöltve: 2020. április 26. <https://www.boe.es/eli/es/lo/2005/11/17/5/con>)

³³ Uo. 115. cikk.

be.³⁴ A szükségállapot pedig a demokratikus állami működés akadályoztatása vagy megghiúsulása esetén hirdethető ki. Pandémia esetén a riadókészültségnek van inkább szerepe, amelyet a spanyol kormány kormányrendelet formájában hirdethet ki. A rendelet tartalmazza az intézkedés időbeli és területi hatályát, amely legfeljebb tizenöt nap. Az az időszak rendkívül rövid, így a spanyol képviselőház ezt szabadon meghosszabbíthatja.³⁵

Spanyolországban van a második legtöbb COID-19 fertőzött egész Európában, emiatt állami irányítás alá kerültek a magánkórházak és rendkívül szigorú kijárási korlátozásokat vezettek be: az élelmiszerboltokon és gyógyszertárakon kívül szinte minden kereskedelmi egység zárva van. Pedro Sanchez kormánya 15 napra szükségállapotot hirdetett ki. A rendőrség - a hadsereg katonáinak közreműködésével – érvényt is szerez a karanténnak: a legnagyobb spanyol városokba (Madrid, Valencia, Sevilla, Zaragoza, León, Las Palmas és Santa Cruz de Tenerife) járőrszolgálatot lát el.³⁶ A spanyol haderő az egyedülállókat és az időseket rendszeresen felkeresi, valamint jelentős szerepet vállal – az illetékes hatóságok

³⁴ KELEMEN Roland: A különleges jogrend szabályozása az egyes alkotmányokban III. – Spanyolország különleges jogrendi szabályai az alkotmány és a különleges jogrendre vonatkozó organikus törvény rendelkezései alapján, In: *Vélemények a katonai jog világából*, 2019/3. szám, 4. o.

³⁵ Ley Orgánica 5/2005, de 17 de noviembre, de la Defensa Nacional 116. cikk (2) bekezdés.

³⁶ „Coronavirus Spain: Government sends in the Military to police the streets amid lockdown World News Express.co.uk”, (letöltve: 2020. április 22. [https://www.express.co.uk/news/world/1255657/coronavirus-spain-lockdown-military-patrol-streets-madrid-valencia-santa-cruz-tenerife.](https://www.express.co.uk/news/world/1255657/coronavirus-spain-lockdown-military-patrol-streets-madrid-valencia-santa-cruz-tenerife)).

védőfelszerelésnek hiánya miatt - a halottak elszállításában is.³⁷

7. Összefoglalás

Az áttekintésben vizsgált hat ország tekintetében egyértelműnek mutatkozik mind jogi, mind politikai, mind társadalmi szempontból, hogy a kiemelkedő válsághelyzetek kezelésében a haderő bevonására lehetőség, sőt igény is van. Ez a fajta beállítódás egyrésztől annak tudható be, hogy az érintett országok a biztonságot komplex módon közelítik meg és hasonlóan a NATO felfogásához az összetett fenyegetésekkel szemben az átfogó megközelítést alkalmazzák, aminek részét képezi az is, hogy a haderő részt vesz szükség esetén olyan feladatok ellátásában, amelyek eredendően nem katonai feladatok. Másrésztől ezeket az országokat kivétel nélkül komoly kihívások elé állította már a 21. század is a biztonság terén, amibe nem csak a nemzetközi béke és biztonság szavatolása érdekében tett missziós erőfeszítéseik, hadműveleteik értendők bele, hanem különféle terrortámadások megelőzése, természeti csapások, illetve kibertámadások is. Az ilyen rendkívül összetett fenyegetések és támadások tapasztalata pedig egyértelműen az összehangolt állami fellépés felé billentette ki a képzeletbeli mérleg nyelvét. Jól látható ebből az is, hogy egyfajta politikai, társadalmi és védelmi szemléletváltás valósult meg ezekben az országokban, hiszen egy részükben a parlamentáris és demokratikus hagyományok miatt nem magától értetődő a haderő hazai területen való igénybevétele, másik részük pedig totalitarizmus tapasztalatot is szerzett a 20. században fenntartásokkal kezel

³⁷ Nick Triggle, „Spanish Army Finds Care Home Residents »Abandoned«”, *BBC News*, szak. Europe, (Letöltve: 2020. április 21. <https://www.bbc.com/news/world-europe-52014023>).

a haderő belföldi felhasználását. A megfelelő társadalmi és politikai változások, a védelmi szabályozás fejlesztése és a védelmi erők megfelelő felkészítése azonban kellő bizalmat ébresztett a nemzetekben, hogy nyitni tudjanak a komplex fellépés felé, ami jól látható a jelen világjárvány kapcsán, hogy életeket menthet és segítheti a stabilitás fenntartását, illetve a helyreállítás felgyorsítását.

A fenti országok haderőinek elemzésem szerint négy jól körül határolható feladatköre van a COVID-19 betegséget okozó SARS-CoV-2 koronavírus pandémia enyhítésében. Az első kihívás a saját harcértékük fenntartása, hogy a továbbiakban is alkalmasak maradjanak a határvédelemre és egyéb alaprendeltetésű katonai feladataikra. Megállapítható, hogy a missziós tevékenység intenzitása általában csökken. A katonák szükségszerű tömeges összezártsága miatt általában magasabb a fertőzöttek aránya, de fiatal koruk miatt általában enyhébb a fertőzés lefolyása. A második az azonos munkakörben dolgozó polgári egészségügyi munkavállalók segítése, amely az aktív és tartalékos állomány bevonását jelenti egészségügyi feladatokba. Ide tartozik a tömeges COVID-19 szűrésben való közreműködés és az ezekhez szükséges területek (katonai kórházak és szűrőállomások) biztosítása is. Harmadik feladatuk a légi- és közúti személy- és teherszállítás. Ide tartozik a betegszállítás, légimentés, egészségügyi alkalmazottak szállítása és az egészségügyi eszközök, illetve élelmiszer szállítása is. A negyedik, de nem szükségszerű feladatkör a rendészeti közreműködés.

Ezek a nemzetközi példák megítélésem szerint képesek alátámasztani annak okszerűségét és szükségességét, hogy az összehangolt fellépést sürgető fenyegetések kezelésében – mint amilyen a jelenlegi járvány is – igenis helye van a haderő közreműködő szerepének Magyarországon is. Ennek

megfelelően a közeljövő feladata úgy vélem nem annak kritikai elemzése, hogy a Magyar Honvédség milyen feladatokat és miért látott el, hanem egy előremutató, 21. századi szabályozási, igazgatási, működési és felkészítési keretrendszer fejlesztése Magyarország védelme és a nemzet biztonságának szavatolása érdekében.

FÓRUM

